HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

יברכוך טובים. פי' שמוציא את הפוסעים מן הכלל אי נמי מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים והן אינם אלא גזירות.

מ) ק' להר"ר אלחנן על מה ס שיסד הקליר בקדושתא שאנו אומרים ביום ב' של פסח לזכו חומו ואת בנו (ו) לא פסח לזכו חומו ואת בנו הוא אלא גזירה: **הכל** בידי שמים חוץ מיראת שמים.

קשה להא דפרק אלו נערות (כתובות דף ל. ושם) אמרינן הכל בידי שמים חוץ מגיני ופחים ורפלה דהכא מיירי בתולות האמר שם יהיה מכה או טפש עני או עשיר גבור או אלם (ו) דהכל נגזר עליו חוץ מן הירואה כדכתיב אל יתהלל (ו) עשיר בעשרו והגבור בגבורתו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי (ירמיה ט) והתם מיירי בתולות שהאב יכול להעניש את בתו אבל אחר שגדלה אינו יכול להעניש אבל הכא אפילו גדלה שגם הם בידי שמים חוץ מגיני ופחים פירוש הקור והחום ולא קשה מהא דכתיב לפני אלהיך תתמו מי יעמוד (תהלים קמו) **ה"פ** אם יעלמנה בפעם אחת כדכתיב גרגם הפסוק מעלין קמעו בפחים וגם לא קשה מהא דכתיב ואין נסתר מחממו (שם יט) דהתם בעובדי דרכים הוא דקאמר אבל כל זמן שהוא בביתו ולמי יכול הוא ליעלם ממנו:

אין מפטירין במרכבה ורבי יהודה מתיר. וקיימא לן כר' יהודה: מה

יברכוך טובים יברכוך טובים הרי זו דרך [ג] המינות [א]על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך [ב]מודים מודים משתקין אותו המכנה בעריות [1]ומזרעך לא תתן להעביר למולך לא תתן לאעברא בארמיותא משתקין אותו בנזיפה: **גמ'** [ג]בשלמא מודים מודים דמיחזי כשתי רשויות ועל טוב יזכר שמך נמי דמשמע על טוב אין ועל רע לא ותנן [ד]:[ג]חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה אלא על קן צפור יגיעו רחמיך מ"ט [ה] פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא חד אמר מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית וחד אמר מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות ההוא דנחית קמיה דרבה אמר אתה חסת על קן צפור אתה חום ורחם עלינו [ה](אתה חסת על אותו ואת בנו אתה חום ורחם עלינו) אמר רבה כמה ידע האי מרבנן לרצויי למריה א"ל אבי והא משתקין אותו תנן [ו]ורבה לחדודי לאביי הוא דבעא ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא [ז]אמר האל הגדול הגבור והנורא האדיר והחזק והאמיץ אמר ליה סיימתינהו לשבחיה דמרך השתא הני תלתא אי לאו דכתבינהו משה באורייתא ואתו [ט] כנסת הגדולה ותקנינהו אנן לא אמרינן להו ואת אמרת כולי האי משל לאדם שהיו לו אלף אלפי דינרי זהב והיו מקלסין אותו (באלף) דינרי כסף לא [ח]גנאי הוא לו אמר רבי חנינא [ט] הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר [2]ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה מכלל דיראה מילתא זוטרתי היא אין לגבי משה רבינו מילתא זוטרתי היא משל לאדם שמבקשין הימנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול [י]אמר רבי זירא [י]האומר שמע שמע כאומר מודים מודים דמי מיתיבי הקורא את שמע וכופלה הרי זה מגונה מגונה הוא דהוי שתוקי לא משתקינן ליה לא קשיא הא דאמר מילתא ותני לה הא דאמר פסוקא פסוקא ותני לה א"ל רב פפא לרבא ודלמא מעיקרא לא כיון דעתיה והשתא כיון דעתיה אמר ליה [יא]חברותא כלפי שמיא אי לא מכוין דעתיה מחינא ליה בארזפתא דנפחא עד דמכוין דעתיה: המכנה בעריות משתקין אותו: תנא רב יוסף קלון אביו וקלון אמו: האומר ומזרעך לא תתן להעביר וכו': תנא דבי רבי ישמעאל בישראל הבא על הכותית והוליד ממנה בן לע"ז הכתוב מדבר: **מתני'** [יב]מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם מעשה תמר נקרא ומתרגם מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם והשני נקרא ולא מתרגם ברכת כהנים מעשה דוד ואמנון [יג] [יד]נקראין ולא מתרגמין אין מפטירין במרכבה ורבי יהודה מתיר ר' אליעזר אומר אין מפטירין [3]בהודע את ירושלם: **גמ'** תנו רבנן [טו]יש נקרין ומתרגמין ויש נקרין ולא מתרגמין [א] ויש לא נקרין ולא מתרגמין אלו נקרין ומתרגמין: בל"ת עק"ן נשפ"ה סימן: מעשה בראשית נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא אתו לשיולי מה למעלה מה למטה ומה

מתני' יכרכוך טובים ה"ז דרך מיזות. שאינו כולל רשעים בשאמו של מקום ומכניס למדו (כריתות דף ו:) מהלבנה שריחה רע ומנחה כתוב בין שממני הקטורת שמלריכין הכתוב שהרשעים להיותן בגהנום אמת: **על קן לפור יגיעו רחמיך.** (ז) כלשון הזה רחמיך מגיעין על קן לפור לך חוס ורחם עלינו: **ועל טוב יזכר שמך.** על טובותיך נודה לך או שאמר שני פעמים מודים כשהוא כותב משתקין אותו ובגמרא מפרש לה: **המכנה בעריות.** בגמרא מפרש שדורש פרשת עריות בציבור ואומר לו ערוה ממך דיבר הכתוב אלא היה היה הכתוב מגלה בלשונו וקרא לאותה ערוה המגלה קלון אביו וקלון אמו בנדרים. כיצד הוא לשון היפך שהכתוב דיבורו לשבח או בגנאי והרבה ים בלשון מכניס בספרי אפקיה לי שבעים לים (במדבר יח) ואל תרעתי (שם) ברעתם היה לו לומר אלא שהיה הכתוב מיגע את אוכל עשב (תהלים קו) כבודי היה לו לומר אלא שהיה הכתוב: **האומר ומזרעך לא תתן להעביר למולך.** לא תצא על הכותית ותוליד בן לע"ז: **משתקין אותו בנזיפה.** שעוקר הכתוב ממשמעו שהוא עבודת מוך לשמוריים להעביר בניהן לאש ונותן כלת לבא על הכותית ומחייב חטאת על השוגג ומיתת ב"ד על המזיד בהתראה: **גמ' כשבי רשויות.** ומקבל ומודה אלוה אחד אלוה: **על הרעה.** ברוך דיין האמת: **על העוונה.** ברוך הסוזן והמעניש: **מעיל קנאה.** לומר על העופות הם ועל הבהמות ומיות אינו הם: **ואינן אלא גזירת מלך.** להטיל עלינו עולו להודיע שאנחנו עבדיו ושומרי מצותיו: **דלמביניהו משה באורייתא.** הלא הגדול הגבור והנורא אמר לא ישא פנים (דברים י): **אנשי כנסת הגדולה.** כאשר נזכר (נחמיה ט) ועתה אלהינו הלא הגדול הגבור והנורא שומר הברית והחסד: **חוץ מיראת שמים.** אותה מסורה בידי אדם שיהא הוא עלמו מכין נפו לכך אע"ג שהיכולת בידו להכין לנפשו אליו דכתיב הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל (ירמיה יח) ואומר והסיורותי את לב האדם מבשרכם (יחזקאל לו): **אמר מילתא מילתא ואני לה.** כל תיבה אומר ושונה אין כאן משמעות שתי רשויות אלא מגונה וקבל הוא: **תכרוכתא כלפי שמיא.** וכי כמנהג מכיהו נוהג בהקב"ה לדבר לפניו אלא כמתכוין וחוזר ומלאה לו בכופלו אלא כיון בדאמרינן: **מרזפתא.** מרטי"ל בלע"ז. ותשם את המקבת מתרגמינן מרזפתא (שופטים ד): **פני רב יוסף.** לפרושי מכנה דאמרי' בדאמרינן ערות אשת איש וערות אמך אל תגלה דאמר רבי ישמעאל הבא על הכותית והוליד ממנה בן לע"ז הכתוב מדבר: **מתני'** [יב]מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם מעשה תמר נקרא ומתרגם מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם והשני נקרא ולא מתרגם ברכת כהנים מעשה דוד ואמנון [יג] [יד]נקראין ולא מתרגמין אין מפטירין במרכבה ורבי יהודה מתיר ר' אליעזר אומר אין מפטירין [3]בהודע את ירושלם: **גמ'** תנו רבנן [טו]יש נקרין ומתרגמין ויש נקרין ולא מתרגמין [א] ויש לא נקרין ולא מתרגמין אלו נקרין ומתרגמין: בל"ת עק"ן נשפ"ה סימן: מעשה בראשית נקרא ומתרגם פשיטא, [מהו] דתימא דניחוש לתרגומיה דילמא אתי לשיוליה מה למעלה מה למטה

מגונה, ולגבי מדים מודים משתקין אותו. ופרקינן לא קשיא בריתא דקרי פסוקא פסוקא ותנייה, אבל אי קארי מילה ומילה ותניה משתקין אותו. פי' ארזפתא דנפחי. קורנס של נפחים. המכנה בעריות ז) כלומר הקורא הפסוק ערות אביו ואמו לא יגלה, ואינו קורא ערות אביך וערות אמך בדכתי' קרא וכן כל העריות, משתקין אותו ואומרים לו קרא הפסוק כמו שכתוב וכי אתה מברר מילין מה שלא בירר משה רבינו ברוח הקודש. **מתני'** מעשה ראובן נקרא ולא מיתרגם וכו'. [ת"ר] מעשה בראשית נקרא ומיתרגם, דניחוש לתרגומיה דילמא אתי לשיוליה מה למעלה מה למטה מרזפתא (ברכות שם).

מסורת הש"ס

ג) ברכות לב. ע"ש, ד) [גי' רמב"ם דלך הלמדוקים], ה) ברכות לג: (מוספתא פ"ג), ו) [ב"ק נח.], ז) [מוספתא פ"ג], ח) ברכות נה: ע"ש בתוס'],

גליון הש"ס

גמ' גנאי הוא לו. עיין לעיל דף יח ע"ש: תוס' ד"ה מפני. שיסד הקליר עיין מגילה דף יג ע"ש תוס' ד"ה וקבלי המיום:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי טעמא לא פליגו כה: (ב) שם ותמו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו אנן לא הוה אמרינן: (ג) במשנה מעשה דוד ותמנון לא נקלקלין: (ד) רש"י ד"ה על קן לפור יגיעו רחמיך לשון הורה רחמיך: (ה) ד"ה מעשה עגל וכו' העגל הזה נקרא ולא מתרגם: (ו) תוס' ד"ה מפני וכו' תמר ותמו ותם נמו ביום אחד בל תמתמו דמשמע כל"ל: (ז) ד"ה הכל וכו' לכתיב לא יתהלל חכם בחכמתו אל יתהלל עשיר בעשרו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ויש לא נקרין ולא מתרגמין. תמ"ת:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה מעשה תמר וכו' עד ותמלינהו. מלת ותמלינהו נמחק וכ"ב ושרף:

מוסף רש"י

על קן צפור יגיעו רחמיך. מגיעים שהיו מרפים עלמם כמתכוונים להעמיק בלשון מתנוגים ומומיים כתוס ותמן תמר ועל קן לפור יגיעו רחמיך שתמרת בשאת את הפם, לו שתומר על טוב שתמר עושה לנו חסד שתן, לו שתומר מודים מודים, משתקין לותו (ברכות לג:). שתטיל קנאה. לומר על אלה תם ולא על אחר בריותיו (שם). מדותיו. מלותיו, והוא לא לגתתים עשה אלא להטיל על ישראל תקי גזוותיו ושומרי מלותיו ועזוות תקותיו אף בדברים שיש לשטן ולעכו"ם להשיב עליהם ולומר תה עורך במלוה זו (שם). להחדודי לאביי. שיעיב לו תה שהשיב (שם). דכתבינהו משה. הלא הגדול הגבור והנורא תבר לא יפא פנים ולא יקא שוחד (שם). ותקנינהו. בתפלה כשהתפלל עזרא על תעל הגדולה בתפלה בשבר עזרא (שם). הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. כל הבא על תלתה ביד הקב"ה הוא, כגון תרוץ קלר עני עשיר תכה שוטה לבן תמור, הכל בידי שמים הוא, תבל בזיק ורבא תינו בא על ידי שמים, תת זו תסר בידו של תלתה ותמן לפניו שני דלכים והוא יתבר לו ילתת שמים (שם). מילתא זוטרתי לה. כל תיבה ותיבה תחר ושונה, מגונה הוי, שתוקי לא משתקינן ליה, שתין זה שוטה לתקבל עליו שתי תלכיות אלא למתלוץ, תמר פסוק שלם ותני ליה משתקינן ליה, למחוי כשתי רשויות (שם). חברותא כלפי שמיא. תהא שניהו תלתה בתברו יהא הלכה כתבלוה (שם לד.). מחינא ליה. כלומר תלמדין אותו שיכוין ומכוין אותו אם יהיגל כך (שם). בארזפתא. קורנוס, ותשם את המקבת בידה (שופטים ד) מתרגמינן מרזפתא (ברכות שם).

רבינו חננאל

יברכוך טובים. משום דמיחזי כשתי רשויות, וכן האומר מודים [מודים]. וכתי' כי יסבר פי דוברי שקר. על טוב יזכר שמך. הא על רע לא, והא תנן חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה. על קן ציפור יגיעו רחמיך, כלומר אילו חס הקב"ה וכתב לא תקח האם משאר כל בריותיו. הנה מטיל קנאה במעשה בראשית, כלומר אילו חביבין יותר ושאר שנואין. ויש אומרים מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים על אילו בלבד והן אינן אלא גזירה. ההוא דנחית לקמיה דר' חנינה ואמר האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והחזק והוודאי. אמר ליה אמריתינהו לכלהו שבחי דהקב"ה, אנן הני תלת האל הגדול הגבור והנורא אי לאו דכתבינהו משה באורייתא ותקנינהו אנשי כנסת הגדולה לא הוינן אמינא להו, שאין קץ לשבחו וכל המוסיף גורע, וכול'. אמר ר' חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך וגומ'. וכי שואל אדם דבר שאינו ברשותו אלא מיכן ראיה שיראת שמים בידו של אדם היא. אמר ר' זירא האומר שמע שמע כאומר מודים מודים. ומתבינן עליה והתניא הקורא את שמע וכופלה הרי זה

תורה אור השלם

1. וּמִזַּרְעֲךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יח כא
2. וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ:
דברים י יב
3. בֶּן אָדָם הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלִַם אֶת תּוֹעֲבֹתֶיהָ: יחזקאל טז ב

לעזי רש"י

מרטי"ל. פטיש.